

כָּל־נִשְׁמָה: יי כִּי־הֶחֱרַם תִּחְרִימֶם הַחֲתִי וְהָאִמְרֵי
הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי הַחֲוִי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: יי לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
כְּכֹל תּוֹעֲבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֶם
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ס כִּי־תִצּוֹר אֶל־עֵיר יָמִים
רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־
עֵצָהּ לְנִדַּח עָלֶיהָ גְרוֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֵתוּ לֹא
תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה לְבָא מִפְּנִיךָ בַּמִּצּוֹר:
ב רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֵתוּ

תו"א (יח) לַמַּעַן אֲשֶׁר. סוטה לה: (יש) כִּי תִצּוֹר. ס' הוזהר פ' בלק לא תשחית. שנת קכט. קדושין לב. סנהדרין ק:
חולין ז: כִּי מִמֶּנּוּ. מעניט ו. מכות כג. כִּי הָאָדָם. מעניט ו. (ב) רַק עֵץ. ב"ק נא: אֵתוּ. מעניט ו.
רש"י

אני מקיים והכית את כל זכורה בגדולים: (יז) כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ. לרבות את הגרגשי: (יח) לַמַּעַן אֲשֶׁר
לֹא יִלְמְדוּ. הא אם עשו תשובה ומתגיירין אמה רשאי לקבלם: (יט) יָמִים. שנים: רבים. שלשה.
מכאן אמרו אין צרין על עיירות של עובדי כוכבים פחות משלשה ימים קודם לשבת (סס. שנת י"ט)
ולמד שפוחת בשלוש שנים או ג' ימים וכן הוא אומר וישב דוד בנקלג ימים שנים (ש"צ א') ובמלחמת
הרשות הכתוב מדבר (ספרי): כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה. הרי כי משמש בלשון דילמא שמה האדם
עץ השדה להכנס בחוך המצור מפניך להתיסר ציפורי רעב וזמא כאנשי העיר למה תשחיתנו:
העמק דבר

נשמה: (יז) כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ד' אֱלֹהֶיךָ. בשבעה
אומות שבא"י הימה האזהרה לעיל ו' ב' החרם
תחרים אותם, כמו כן אותה עיר, אע"ג דשם לא
הזהירו לבלות הכל כמבואר לעיל שם כ"ב, כבר
ביארנו שם דמכ"מ על אנשי חיל שהולכים למלחמה
הזהירו להכרית את הכל, וגם אשר יאשרו אינו
אלא משום ההכרח משום חית השדה, משא"כ
אלו וכמש"כ במקרא הקודם: (יח) לַמַּעַן אֲשֶׁר
לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם דַּעֲשׂוֹת וְגו'. ופרש"י הא
אם עשו תשובה ומתגיירין אמת רשאים לקבלם,
ובמס' סוטה דל"ה ב' פ"י דוקא אוה"ע שחון
לגבול א"י, אבל שבחוכה אין מקבלין אותם שמחמת

שלא השלימו והחריבת את הישוב שלהם, והיי
עיקר הישוב מבני ישראל, יש לחוש שלא ילמדו
וגו', משא"כ כשהשלימו והיי הישוב שלהם, אין
חשש שיצאו בני ישראל לדור שם, וזאת מה שהמלך
משלח להשמר עליהם. והנה בזה ערים האלה
חמורין מערי א"י ענמה, שבפירות כתיב מעט
מעט אגרשנו מפניך, ולא הימה המנוה לבלות
בפעם אחת את כולם וזאת אנשי המלחמה, ומשום
שלא ירבה עליך חית השדה, ורק היו מחריים
שלא לרבות עמם ברית, ושלא להניח ע"ז בארץ
ישראל, משא"כ עיר אחת שנכבשה אין חשש משום
חית השדה, ומש"ה הימה המנוה לא תחיה כל

תקום כל נשמתא: יז ארי גמרא תגמרינון התאי ואמוראי פגענאי ופרזאי תואי
 ויבוסאי פמא דפקדך יי אלקה: יח בריל דלא ילפון יתכוון למעבר בכל
 תועבתהון די עברו למעונתהון ותחובון קדם יי אלקהכון: יט ארי תצור לקרתא
 יומין סגיאין לאגחא עלה למכבשה לא תחביל ית אילנה לארמא עלוהי ברזלא
 ארי מגיה תיכול ויתיה לא תקוין ארי לא כאנשא אילן חקלא למיעל מן
 קדמך בצירא: כ לחוד אילן די תידע ארי לא אילן דמיכל הוא יתיה תחביל

העמק דבר

הוא טעם על נדום עליו גרון, שזה ודאי מזהר
 בל"מ שיש בו מלקות, אבל דוקא הראוי למאכל
 כמו שמנאר המקרא: כי האדם עץ השדה
 וגו'. פי' דלהכי דוקא עץ מאכל חמור כל כך
 שלוקין עליו, משום שהאדם נמשל לעץ השדה,
 והנה זה המשל נמצא בכמה אופנים כמש"כ בס'
 במדבר כ"ד מ', אך המקרא ציאר המשל בענין
 דמיירי, היינו במנאר המלחמה שאינו אלא בעץ
 מאכל. ופי' המשל הוא כמו שיש אדם שמשלטים
 המצרים בכיון בחשאי להיות במנאר, כדי להועיל
 להמצרים לפתוח העיר, ע"י שמסבצים מחלוקת
 בפנים, והנה כשהעיר נפתח והורגים אנשי העיר
 שבמנאר, וכי יעלה על הדעת להרוג גם אותם
 אנשים שבאו במנאר מפני המצרים וצוועלתם,
 כך עץ מאכל בא לחועלת המצרים שנהנים בפריו
 בשעה שחולשים פרי חי' מן האילן, ע"כ ראי
 להוקירו. ומכאן למדנו גם על שארי עתים, שאילן
 שיש בו פרי חמור עונשו של הקולא יוטר משארי
 דברים שנהנים ממנו, [ואפי' נטיעות כ"ז שאין
 בהם פרי למאכל אין לוקין עליו, והיינו דתן במס'
 ב"ק פ' החובל ג' ב' הקולץ את נטיעותיו אע"פ
 שאינו ראוי פטור, והתוס' נתקשו בזה הרבה
 יעו"ש, אבל מדברי הרמב"ם הנ"ל למדנו הפי'
 פטור ממלקות, משום דנטיעה בת שנה עדיין אין
 בו מאכלן: (ב) אשר תדע. אבל בספק אסור,
 ואפי' לשיטת הרמב"ם דספק לאורייתא מותר
 מה"ת, והכי דעת הראשונים בהל' כלאים פ"י,
 מכ"מ במקום דאפשר לברר מודה, זהו לפי הפשט,
 והדרש בפי' החובל אשר תדע זה אילן מאכל, ע'
 פרש"י, והסמ"ג בל"מ רכ"ט פי' בשם הרמב"ם
 דמיירי בעץ שהיה עץ מאכל ועכשיו אינו מוציא
 פירות, מש"ה אסור מספק עד שידע כי כן הוא:

יראה הם עושים עכ"ל, והציאו הרמב"ן והשיג
 ע"י, ולפי דברינו מיירי כאן בערים שאינם מא"י
 ממש, אבל בערי א"י באמת לא מהני קבלת ז'
 מצות אחר שהחלו במלחמה ולא קבלו בשלום ששלח
 יהושע, אם לא גירות לגמרי מקבלים לעולם,
 והדברים ארוכים ועתיקים: (יב) לא תשחית
 את עצה לבדוח עליו גרון. האזי לנדום עליו
 גרון מיותר, וכן בסמוך כי ממנו תאכל ואותו לא
 תכרות, האזי ואותו לא תכרות מיותר, ולמדתי
 ביאורו בלשון הרמב"ם הל' מלכים פ"ו הח"ט
 אין קולאין אילני מאכל שחוק למדינה ואין מונעין
 מהם מים כדי שיחייבשו שנה' לא תשחית את ענה
 וכל הקולץ לוקה כו', ולא האילנות בלבד אלא כל
 המשבר כלים וגו' עובר בלא תשחית ואינו לוקה
 כו', מצואר שאין לוקין על כל תשחית אלא על
 האילנות ורק באופן שקולץ בגרון, ולא במניעת
 המים וכדומה, ובאמת הכי מוכח מדא"י במכות
 דכ"ב דקאמר ולימא בקולץ אילן שלוקה משום
 ואותו לא תכרות, ולא קאמר משום כל תשחית,
 אלא למדו מיתור לשון הכי, דמתחלה הזהיר הכתוב
 לא תשחית את ענה בכל אופני השחיתה במניעת
 המים וכדומה: לבדוח עליו גרון. הוא אזהרה
 בפ"ע שלא לקלץ, ומפרש הכתוב על לא תשחית
 את ענה, כי מוצאו תאב"ז. דכל מה שנגרך
 להנאת אדם מצוה שלא להשחית אלא להנות ממנו,
 וא"כ הוא נתקו לעשה, והוי כדא"י בפסחים דס"ז
 אר"ח מנורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור שנאמר
 בדר ישב מחוק למחנה מושבו הכתוב נתקו לעשה,
 ואע"ג דשם איכא מחלוקת תנאים, היינו משום
 שאין העשה מיותר כדא"י התם בדר ישב לבדו
 ישב שלא יבא כו', אבל כאן כי ממנו תאכל מיותר,
 להגיד ע"י שנתקו לעשה: ואותו לא תכרות.